

פְּתַח דְּבָר / תְּרַצָּה אֶתֶר

בְּקֶר יוֹם רֵאשׁוֹן. הַשְּׁעָה הַיָּא : שֵׁשׁ.
אִמָּא קָמָה... נַחְשׁוּ... כְּבָר בְּרַבְע
לְחַמֵּשׁ,

גַּהֲצָה אֶת הַתְּלַבְּשֵׁת הָאֲחִידָה
בַּפְעֵם הַמִּי יוֹדֵעַ כִּמָּה,
הַלֵּכָה לְהִסְתַּכֵּל שְׁנִית,
אִם בְּמִקְרָה בִּתְּהָה כְּבָר קָמָה...

וַיִּשְׁבָּה לְחִכּוֹת שִׁתְּהִיָּה הַשְּׁעָה
שְׁבַע פַּחוֹת עֲשָׂרָה,
כִּי הַיּוֹם הוֹלְכִים לְכַתְּהָ אֶלְיָ
וְזָה מִמֶּשׁ מְאֲרַע.

אִמָּא מִתְּרַגְּשֵׁת.
מָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת?
מָה שֶׁקָּצַת מְרַגֵּיעַ,
זֶה שֶׁכָּל הָאֲמָהוֹת
מִתְּרַגְּשׁוֹת.

אָבָא,

אִמָּא, בֵּת וּבֵן,

בְּשַׁבַּע וּשְׁלֹשִׁים,

כְּבָר עוֹמְדִים לְיַד הַשְּׁעָר,

עוֹמְדִים וּמִתְּבַיְשִׁים...

יוֹם רֵאשׁוֹן לְלִמּוּדִים,

פְּעוּטִים עִם יְלָקוּטִים

עוֹמְדִים וְעוֹמְדִים, זֶה בְּזָה מִבֵּיטִים - - -

הַלְוֵאִי וְעַד סוּף כִּתְּהָ יוֹד-בֵּית,

יִשְׁאַרוּ כָּל כְּוָה שְׁקֻטִים...

מָה שֶׁלֹּא בְּטוֹחַ בְּכָלֵל.

מתוך אמא הולכת לכתה א

כתבה תרצה אתר

ציורים : מיכל אפרת

הקיבוץ המאוחד 1976

שְׁלוֹם כְּתָה א / נַעֲמִי שִׁמְר

דְּנָה נְמָה דְּנָה קָמָה
דְּנָה מְקַפְּלֵת אֶת הַפִּיז'מָה
אִמָּא אוֹמְרָת: יִפִּי, דְּנָה!
שְׁלוֹם כְּתָה א

דְּנָה נְמָה דְּנָה קָמָה
אֶת הַיְלָקוּט עַל הַכְּתָפִים הַיָּא שְׁמָה
וְעַם תְּפִיחַ וְעַם בְּנָנָה
שְׁלוֹם כְּתָה א

וְהָאוִיר קָרִיר בַּחוּץ
כָּאֵלוּ כָּל הַרְחוּב רַחוּץ
כָּאֵלוּ כָּל אֲחַד קוֹרָא
שְׁלוֹם דְּנָה שְׁלוֹם

וְאִמָּא כְּבָר נֹצֶבֶת שֵׁם
כְּמוֹ יוֹכְבֵּד אוֹ מְרִים
(בְּקִנְי-הַסּוּף הַרוּחַ שֶׁר)
מִסָּע גְּדוֹל מִתְּחִיל הַיּוֹם
כְּתָה א שְׁלוֹם

דְּנָה תִלְמַד עַל מַעְרַכַּת-הַשְּׁמֶשׁ
אִיךָ שְׁנוֹצֵר הַכְּלוּרופִּיל שְׁבַצְמָה
אִיךָ הַבְּרִיאָה כְּלָה תְּחִיה וְנוֹשְׁמָת
שְׁלוֹם כְּתָה א

אִי וְעוֹד בִּי וְעוֹד שְׁלֹשׁ בְּסוּגְרִים
צוּר וְצִידוֹן וְגַם אָרֶם-נְהָרִים
(אִיזָה מְזֵל שְׁעוֹד מַעֲט צְהָרִים)
שְׁלוֹם כְּתָה א

וְכַךְ אֲתָה עוֹבֵר אֲתָה
עוֹבֵר כְּתָה וְעוֹד כְּתָה
תִּיכּוֹן וְאוֹנִיבְרִסִּיטָה
שְׁלוֹם

כַּתוּב סְפָרִי-תְּכֵמָה גְּדוֹלִים
כָּל הַסּוּדוֹת מְקַפְּלִים
אֲבָל יִשְׁנֵן שְׁלֹשׁ מְלִים
אֲשֶׁר אוֹתָן נִלְמַד הַיּוֹם:
כְּתָה א שְׁלוֹם

דְּנָה נְמָה

דְּנָה קָמָה

קָמָה נְמָה

דְּנָה

דְּנָה

דְּ

מתוך הכול פתוח

כתבה נעמי שמר

עם עובד 2006

כָּל עוֹד / עֲלֵי מוֹהַר

יְלַד הוֹלֵךְ לוֹ בְּרַחוּב
בְּבִקְר בְּהִיר שֶׁל תְּשִׁירִי
אֶל בֵּית הַסֵּפֶר שׁוֹב יוֹצְאִים הַיְלָדִים,
גְּבָר הוֹלֵךְ אֲחֵרִיו
מִשְׁגִּיחַ, רוֹאֶה-לֹא-נִרְאֶה,
וְרַק אַחַר כֶּף הוּא עוֹמֵד שֶׁם וְרוֹאֶה -

אִיךָ עוֹד שְׁנָה פֶּה נִפְתַּחַת
כְּמוֹ כָּל שְׁנָה, בִּסְתוֹ,
אִיךָ בֵּן הוֹלֵךְ לוֹ לְבַד,
וְאָב בְּעַקְבוֹתָיו.

גְּבָר רוֹאֶה בְּחִשָּׂאִי
אִיךָ בְּנוֹ נִכְנָס לְכַתְּהָ
גְּבָר עוֹמֵד כְּמוֹ יְלַד שְׁנוֹשָׂאֵר בַּחוּץ,
וּכְבָר שָׂרִים שֵׁם בְּפָנִים
שִׁיר שֶׁל שְׁנָה תְּדַשָּׁה,

הוּ, אִיךָ הַכֵּל מִתְּחִיל פֶּה שׁוֹב מִהֲתַחֲלָה -

שׁוֹב הֵם שָׂרִים עַל הַגֶּשֶׁם,
שׁוֹב הֵם שָׂרִים עַל סֵתוֹ,

וְעַל הַלוּחַ עוֹלוֹת שׁוֹב אוֹתִיוֹת הַכְּתָב

גְּבָר בְּאֲמִצַּע הַבְּקָר,

גְּבָר בְּלֵב תִּיָּו,

עַל יַד גְּדֵר שֶׁל בֵּית סֵפֶר לְבַדוֹ נֹצֵב

וְהוּא זוֹכֵר שְׂאֲבִיו

פְּעַם הַלֶּף אֲחֵרִיו

הוּא מְנַסֶּה לְשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל צְעָדָיו,

אֶף הַיְלָדִים עוֹד שָׂרִים

שִׁיר עַל יוֹרָה וְחֻצָּב,

וְגַם שְׁפָתָיו שֶׁל גְּבָר לוֹחֵשׁוֹת עֲכָשׁוֹ:

גַּם אִם אֵלֶּף בְּגִיָּא צְלֻמָּוֹת

הֵן לֹא אֵיבָא,

גַּם אִם אֶפּוֹל פְּתָאוּם

יֹאמֵר לְבִי שִׁירָה

כָּל עוֹד עוֹלָה הַבְּקָר,

כָּל עוֹד נִקְתָּב הַלוּחַ,

כָּל עוֹד הוֹלֵךְ לוֹ בֵּן

וְאָב בְּעַקְבוֹתָיו,

כָּל עוֹד שָׂרִים הַיְלָדִים

עַל שְׁנָה תְּדַשָּׁה

כָּל עוֹד הַכֵּל מִתְּחִיל פֶּה שׁוֹב מִהֲתַחֲלָה

כָּל עוֹד הֵיָם מִתְּעוֹרֵר

כָּל עוֹד הָרוּחַ עוֹלָה

כָּל עוֹד עַל שְׁחוֹר הַלוּחַ

תְּתַנּוֹסֵס מְלָה.

מתוך עוף גוזל, ובכלל

ידיעות אחרונות ספרי חמד 2001

כשמגיע היום וילדה או ילד מתחילים ללמוד בבית הספר – לצדן ומאחוריהם פוסעים הוריהם. שלושת השירים כאן מציגים את נקודת המבט של המבוגרים, חרדים ונפעמים למראה ילדיהם המצטרפים למצעד המתחדש-תמיד של שוחרי דעת.

שירה של **תרצה אתר** (1941-1977) פותח את ספר השירים **אמא הולכת לכיתה א** שכולו מוקדש לשנת הלימודים הראשונה, ובהתאמה מעוצב כמחברת שורות קלאסית. השיר נמסר מנקודת מבטה של אם שבתה עולה לכיתה א. הוא מתאר את המתח וההתרגשות בבית בבוקר הראשון ללימודים, משקף את החגיגות – **”גִּהְצָה אֶת הַתְּלַבְּשֵׁת הָאֲחִידָה / בְּפֶעַם הַמִּי יוֹדֵעַ כִּמָּה”**, ומרגיע: **”כָּל הָאֲמָהוֹת / מִתְרַגְּשׁוֹת”**. ניסיון החיים של הבוגרת נרמז גם בשורות האחרונות של השיר – **”הֲלֹאִי וְעַד סוֹף פֶּתָה יוֹד-בֵּית, / יִשְׁאָרוּ כָּל כָּף שְׂקָטִים... / מֵה שְׁלֵא בְּטוֹחַ בְּכָלֵל”**.

נעמי שמר (1930-2004) מתבוננת בתהליך השלם של קניית דעת, ומציגה את לימוד הקריאה כצעד ראשון ב**”מִסְעֵ גְדוּל”** שיעשה את הילדים בני תרבות. השיר נמתח מהשורה **”דָּנָה נְמָה דָּנָה קָמָה”** שבה פתחה צבייה וילנסקי את ספר הלימוד האלמותי **”אלפוני”**, מתקדם בתנופה אל היריעה הרחבה של תחומי דעת הנלמדים בבית הספר, ומציג בחגיגות את היעד הנכסף – **”בְּתוֹךְ סִפְרֵי-חֻכְמָה גְּדוּלִים / כָּל הַסּוּדוֹת מְקַפְּלִים”**. ההבטחה הגדולה טמונה כולה בהברה יחידה אחת. לצד הדרך – **”וְאֵמָא כְּבָר נֶצְבָּת שָׁם / כְּמוֹ יוֹכֵבֵד אוֹ מְרִים”**, בדימוי מעצים המשווה את לימוד הקריאה לחתירה לחיים של חירות ועצמאות. (על **”אלפוני”** שראה אור ב-1965, על צבייה וילנסקי ועל שני הכותבים האחרים – קראו ברשימה **”הכירו את האמא של אלפוני”** באתר הספרייה הלאומית).

שירו של **עלי מוהר** (1948-2006) קושר בין הביטוי הענוג והאישי מאוד של אהבת אב אחד לבנו, לבין החדווה והתרוממות הרוח שחולקים אבות ובנים בכל מקום, כשבהליכה לבית הספר הם מקיימים מסורת כלל-אנושית. האב והבן מייצגים חוליה בשלשלת בין-דורית סמלית של לומדים, כאשר הלימוד ואחוות הלומדים הם הסיבה לקיום האנושי ואף תכליתו. הבחירות הסמנטיות של מוהר רומזות על היות הלימוד חלק מהתרחשות קוסמית על-זמנית: **”כָּל עוֹד עוֹלָה הַבֶּקֶר, / כָּל עוֹד נִכְתָּב הַלַּיְת, / כָּל עוֹד הוֹלֵךְ לֹא בֵּן / וְאֵב בְּעֵקְבוֹתָיו, / כָּל עוֹד שָׁרִים הַיְלָדִים / עַל שָׁנָה תְּדַשָּׁה / [...] / כָּל עוֹד הֵיִם מִתְעוֹרָר / כָּל עוֹד הָרוּחַ עוֹלָה...”**. בית הספר, העברת לפיד הלימוד, המילה – הם תמצית הדרמה של האנושות.

גירה לוי